

PRIMORSKI GOSPODAR

List za povspševaranje kmetijstva v slovenskem Primorju.

Ureduje *Dominko Viljem*, ravnatelj slovenske kmetijske šole v Gorici v p.
Izdaja „*Goriško kmetijsko društvo*“.

Štev. 4. V Gorici, dne 28. februarja 1910. Tečaj VI.

Obseg: 1. Doneski k saniranju vinske krize; 2. O učinku umetnih gnojil v vinogradih drugo leto po gnojenju; 3. Kakšna zemlja se prilega posameznemu sadnemu drevju; 4. Sadimo čebulo!; 5. Kako vpliva žveplo na rujava vina; 6. Zakaj postane govedo vampasto?; 7. Kako dolgo se sme brejo kravo molzti; 8. Gospodarske drobtinice; 9. Poročila; 10. Razglas.

Doneski k saniranju vinske krize.

Pod tem naslovom sem se namenil objaviti nekaj pisem, katere sem pisal prijatelju-vinogradniku in ki hočejo opozoriti našega vinogradnika posebno na to: kako bi si opomogel iz nastale vinske krize, ki grozi uničiti našega vinogradnika, ker vino, ki ga je pridelal prav težko spravi v denar, in dobi zanj komaj toliko, da plača beke.

Na vseh koncih in krajih se kaže po naši deželi mizerja, a posebno še po našem vinorodnem delu.

Kmetje-vinogradniki zgublajo veselje do dela, ker vidijo, da je ves njihov trud, ki ga imajo z obrezovanjem, vezanjem, okopavanjem, žveplanjem, vitrijoljenjem itd., zaman. In marsikaterega vinogradnika so loteva malodušnost do vsacega napredka na gospodarskem polju, udaja se vinu, ker ga ne more spraviti v denar, katerega tako nujno potrebuje za neobhodno potrebno polento. Otroci, žena in on sam so lačni in potrebni tečne hrane, a kje naj jo dobe, ko jim prodajalec jestvin noče in ne more dati na upanje, a na vino ne da nič. Sedaj je ravno najhujši čas. Doma pridelana živila pohajajo, denarja ni, kupci se ne oglašajo za vino. Sicer je upati, da se na porlad vinska kupčija popravi.

Dragi kmetovalec-vinogradnik! oprosti mi, če mi uteče kaka ostra beseda. Vedi, da jo nisem zapisal iz sovraštva, ampak z mislijo, da bi te odvrnila od napak, ki se porajajo v

tvojem delu. Želim ti koristiti po svojej moči, zato uvažuj moje misli in imej zavest, da ti je vse to napisal prijatelj, ki želi, da bi se povspel kmet do onega viška na gospodarskem polju, ki mu bo nudil, če ne udobno, pa vsaj uzdržljivo stališče na svoji domači in ljubljeni grudi.

Naše vinogradništvo je treba radikalno preosnovati. In začeti je že pri prvem začetku. Treba te bo opozoriti na pogrške, ki so ti prišli v mero in navado.

Naša dežela je bila do zadnjih let jako zanemarjena od vseh merodajnih faktorjev. Zlasti se mora tu zvaliti največji del krivde današnje vinske in sploh kmetijske krize na vlado samo. Vlada se ni hotela brigati za naše razmere, se ni brigala za kmeta po naši deželi in prepustila ga je samemu sebi, da je zašel tako daleč in v tak položaj, da bo treba še veliko težkega in radikalnega dela, da se ta položaj korenito uravna. Vlada je skrbela za našega kmeta po mačehovsko, kot s pastorko je ravnala z našo deželo v primeri z drugimi vinorodnimi deželami. Le pogledjmo v tem oziru Spodnjo Avstrijo, Štajersko, Tirolsko, našo sosednjo Kranjsko! *) Na kakšni stopinji je tam vinogradništvo in kletarstvo, a na kakšni je pri nas!

Bliža se čas sajenja trt. Letošnje vreme kaže, da bo tudi v tem oziru nagajalo, kakor je tudi ob trgatvi. Marsikateri vinogradnik bo morebiti sadil nove bilfe in kolči. To delo mu gre od rok, kakor malokateremu vinogradniku drugih dežel. V tem opravilu je mojster, kakor tudi v sukanju težkega pikona. A to še ni dovolj in ne zadostuje vsem zahtevam vinogradnika. Od njega se zahteva, da se ravna tudi po pravilih umnega vinogradništva, da bo imel od svojega težkega dela koristi. Tudi v cepljenju v zeleno, kakor tudi v suho, se je v zadnjih letih skoro vsak naš trtorejec v toliko izvežbal, da zadostuje svojim potrebam. Zlasti se mora tu pohvaliti mlajšo generacijo in mlajše gospodarje, ki so nekateri posebno okretni v tem opravilu.

A na nekaj te hočem opozoriti, kar se pri nas ne uvažuje ali prav malo, ki pa je velikega gospodarskega pomena zlasti za rešitev vinske krize, katerega načela se držijo v drugih vinorodnih krajih dosledno in od katere strani imajo velike dobrote in koristi.

Kaj takega? — boš vprašal.

---

*) In Dalmacija? (Op. ured.)

Poslušaj: Cepi vedno in vselej v en vinograd samo eno trtno vrsto! Cepi samo eno trtno vrsto v en pašen! Cepi samo eno trtno vrsto v eno planto! Imej samo eno trtno vrsto na latniku pred hišo, hlevom, skednjem! A te, katere si izbereš, naj bodo vedno le izbrane in najboljšega plemena. Opusti enkrat one trte, ki dosti rode, a dajo le slaba vina! Cepi le trtne vrste, ki dajo mošt, ki ima mnogo sladkorja. Čim bolj sladko je grozdje, tim boljše je vino. Vem, da ti je to znano. In tega načela ne zametuj. To dobiš le od finih trtnih vrst, ne pa od zelenike, glere itd.

To vidiš je tisto, na katero sem te hotel opozoriti. In če boš to uvaževal, sem gotov, da se boš veselil svojega dela in da boš imel od tega gospodarske koristi.

Danes je skoraj v vsakem vinogradu vsaka trta drugega plemena. In če je 1000 trt, je tudi tisoč plemen. Kaj imaš od tega? Nič kot sitnosti.

Ena trta ti prej požene, treba jo je prej vitrijolit, žveplat; druga kasneje poganja, treba jo je pozneje opraviti. Ena rodi zgodaj, vse ti ose posrebajo; jagodje druge trte je pa ko šibre in kiselo ko vrišč, ko je prvo, kakor rečeno, že vse objedeno in ognito.

Če pa imaš eno trtno vrsto v enem vinogradu, pašnu, planti, so vse trte hkratu godne za vitrijoljenje, žveplanje, mandanje in potem tudi vse grozdje je naenkrat zrelo in godno. Od takega grozdja dobiš izvrstno sortirano kapljico, po kateri se dandanes največ povprašuje. Danes imajo v svetovni kupčiji veljavo in ugled le sortirana vina. Trgovec ti bo plačeval sortirano vino par kron pri hektolitrju dražje, nego pa kaos (mešanico) sto in sto grozdnih vrst. Sicer o sortiranju vina mogoče enkrat pozneje.

Trte ene vrste cveto obenem času, in to je velike važnosti za dobroto, boker, aroma vina. Vsaka trtna vrsta, da vinu s svojo lastno in posebno cvetlico in okusom. A če stoje trte zmešane „se presortajo“, kakor rečemo v domačem jeziku. Cvetni prašek ene trtne vrste, se prenese z vetrom na drugo trtno vrsto, in tako križem oplode in nimaš potem popolno pleme in ne odgovarja vsem zahtevam. Mošt iz takega grozdja

napravljen in iz tega nastalo vino, nima tiste zahtevane klasifikacije, ki je potrebna, da se konkurira v svetovnem vinskem trgu.

Grozdje ene trtne vrste zori naenkrat, vse je ob istem času godno, zrelo. Pobereš ga lahko ob istem času. Grozdje mešanih trtnih vrst zori vsako ob svojem času. Eno ti pocepa po tleh, pojedjo ti ga ose, zgnjije ti, ko je drugo komaj v moki. Gospodarska korist trpi; ti imaš od zmešanih trtnih vrst le zgubo in škodo. Jezi te in kvari ti veselje do dela in napredka tvoja mešanica.

Če boš to uvaževal in se ravnal po mojem nasvetu, bližal se boš blagostanju, sicer le stopoma, a vendar le! In to je, kar sem hotel s tem pismom doseči v saniranju vinske in kmetijske krize. F. M.

O učinku umetnih gnojil v vinogradih drugo leto po gnojenju,

Dodatek k poročilu: „O poskusih z umetnimi gnojili v vinogradih v pokneženi grofovini goriško-gradiščanski“ — Ponatis iz „Prim. Gospodarja“ št. 7. in 8. od leta 1909, Spisal nadzornik Fr. Gvozdenovič.

(Nadaljevanje in zvršetek.)

V tabeli navedena števila govore že sama dovolj razločno, zato pač ni treba nikakega podrobnejšega pojašnjevanja. Kakor je razvidno, se je pridelalo drugo leto pognojenju pri vseh poskusih dokaj več; le pri poskusih pod št. 10 in 11 (zaporedno št. 3 in 4) se je pridelalo manj in sicer bržkone radi tega, ker se je pojavila ondi titna uš.

Ako primerjamo uspehe posameznih poskusov med seboj, zapazimo, da je med 12 poskusi, pri katerih ni ostalo po odbitku stroškov za gnojenje v prvem letu nikakega prebitka, ampak celo zguba, pretežna večina takih, namreč 9, ki kažejo znaten čisti dohodek, ako prištejemo v drugem letu nad navadno množino pridelano grozdje k pridelku prvega leta. Ne

glede na prej omenjena poskusa pod št. 10 in 11, je bila zguba le v enem samim slučaju t. j. pri poskusu št. 29 (zapor. št. 9). Odkod izvira ta zguba, ni možno dognati.

Na podlagi podatkov, ki jih kaže tabela in upošteva je ona dva slučaja, v katerih se je pridelalo manj, najdemo, da se je pridelalo v drugem letu po gnojenju pri 39 poskusih poprečno 20.06 kv več grozdja na vsakem hektaru. Vrednost tega več pridelanega grozdja pa smatramo lahko kot čisti dohodek ker ni bilo v drugem letu po gnojenju nikakih drugih stroškov, razen navadnega vsakoletnega obdelovanja trt. Ako uvažujemo, da se je pridelalo v prvem letu pri 39 poskusih poprečno 10.30 kvintalov grozdja na vsakem ha več, nego na parcelah, ki niso bile pognojene z umetnimi gnojili, potem sledi in svote v obeh slučajih več pridelanega grozdja, da se je pridelalo na vsakem ha poprečno po 30.36 kv grozdja več, kakor na ha vinograda, ki ni bil pogojen z umetnimi gnojili. Denimo, da je vreden vsak kvintal grozdja 12 K, t. j. po oni ceni po kakršni smo ga vzeli lansko leto, potem dobimo, da nam da 1 ha poprečno 364.32 K čistega dohodka.

Gornja števila niso nikakor pretirana, ker enake in še celo boljše uspehe so dosegli tudi v drugih deželah. Zdi se nam, da ni bilo tudi pri onih poskuševalcih kateri nam niso poslali poročil, v drugem letu mnogo ali vsaj ne znatne razlike med prejnavedenim. Ako primerjamo množino grozdja, ki se ga je pridelalo pri 101 poskusu na vsakem ha več, potem dobimo da se je pridelalo v drugem letu po gnojenju na vsakem ha 7.75 kv grozdja več. Vzemimo, da je vreden vsak kv grozdja 12 K, potem da ha vinograda 93 K čistega dohodka. Ako prištejemo k prejšnjemu številu poprečni čisti dohodek prvega leta, namreč 113 K 85 v za vsak ha (stran 123 zgoraj omenjenega poročila), potem dobimo, da da vsak ha poprečno skupnega čistega dohodka 206.85 K. Tak čisti dohodek da vinograd pa le tedaj, če se ga pognoji z umetnimi gnojili. Nekateri poskuševalci so dosegli boljši, drugi slabši uspeh, zato se o važnosti gnojenja vinogradov z umetnimi gnojili v vsakem posameznem slučaju lahko sami najboljše prepričajo.

Zdelo se nam je že v prvem letu, da obrode trte v drugem letu po gnojenju z umetnimi gnojili še mnogo več, ker

so se v prvem letu jako okrepile in kar smo takrat trdili, se je tudi vresničilo.

Razen tega pa je še posebne omembe vredno sledeče: Poletje in jesen l. 1908 sta bili izredno suhi in vroči, nasprotno pa je v onem letnem času l. 1909 večinoma deževalo in bilo hladno, vsled česar je grozdje dozorelo najmanj dva tedna kasneje, nego dozori navadno. Na trti so se pojavile vsakojake bolezni, med temi v prvi vrsti peronospora in grozdna plesen. Na večini pognojjenih parcel so rastle trte veliko čvrstejše, kakor pa na nepogojjenih. zato pa jim ni tako močno škodovala peronospora, pa tudi grozdje ni tako močno gnilo, vrhu tega je bil v nekaterih slučajih tudi mošt boljši. Da je temu res tako, razvidi se lahko iz opazk na tabeli, katere so navedli v poslanem poročilu posamezni poskuševalci.

Ti uspehi so najboljši dokaz, kako ugodno vplivajo umetna gnojila na trto samo, pa tudi na množino in dobroto pridelka.

Ako primerjamo obe poročili o poskusih z umetnimi gnojili, oziraje se pri tem posebno na tukajšnje goriške razmere, potem razvidimo, da je uporaba umetnih gnojil za vinograde jako važna. S pomočjo umetnih gnojil se trte krepe, vsled tega bolj bogato rode, s tem poslednjim se pa dohodki vinogradov močno zvišajo.

S prirejenimi poskusi smo neovrgljivo dokazali, da se potom primernega in srednje močnega gnojenja z umetnimi gnojili t. j. če se rabi svoječasno omenjena gnojila v tam navedenih množinah, ne pridela le v prvem letu mnogo več grozdja, ampak da učinkuje prav izdatno tudi v drugem letu. Iz tu navedenega lahko sklepamo, da če se kvečem vsako 5. leto pognoji vinograd s hlevskim gnojem precej močno, bi zadoščalo, ako bi se spopolnilo hlevski gnoj vsako drugo leto s srednjo množino umetnih gnojil.

Prepričani smo, da je z gospodarskega stališča pametneje, če se poskrbi za to, da se ohranijo vinogradi vedno v takem stanu, da obrode trte vsako leto srednje bogato, pa redno. Ni pa priporočljivo trtam gnojiti tako, da bi preveč rodile, kajti zgodilo bi se lahko, da bi se posebno sedaj, ko se nahajamo v vinski krizi, doseglo ravno nasprotno od onega, kar se namerava. Ker bi bilo vina preveč, bi toraj cena tako padla, da bi ne mogli kriti niti troškov, ki jih imamo z obdelovanjem vinogradov.

Kakšna zemlja se prilega posameznemu sadnemu drevju?

Vsaka rastlina raste in rodi le tedaj, če ji zemlja in podnebje ugajata. Kar velja za druge kmetijske rastline, to velja tudi za razno sadno drevje. Kajti le če je podnebje za sadno drevo ugodno in zemlja primerna, se drevo krepko razvije in ne samo obilno rodi, ampak donša obenem lepo, okusno in terpežno sadje. Vsakemu sadnemu drevesu pa se vsako podnebje in zemlja ne prilega. Da pa ne bo posebno začetnik sadil sadnih dreves brezuspešno, zato hočemo navesti v naslednjem, kakšna zemlja in lega ugaja posameznim sadnim plemenom.

Jablani ugaja najbolj lahko, ilovnata, hladna, nekoliko vlažna, pa rodovitna zemlja in gorka, zavetna lega in sicer vzhodna in zahodna, ker je je v taki legi tudi zrak dovolj vlažen. Posebno ugaja jablani blizu izvirkov in studencev, seveda pa samo tedaj, če ne brije preveč severni veter.

Hruški ugaja posebno takšna zemlja, v katere globočini se nahaja ilovnat apnenec. Hruški ugaja južna lega, a zavetje pred zahodnim in južno zahodnim vetrom. Povsod, kjer je za jablano pretoplo, se lahko sade hruške, ker potrebujejo več toplote kakor jablan.

Črešnji ugaja sicer tako globoko zemlja kakor hruškam, vendar pa ne sme biti močvirna. Apnena kremenica in ilovnata zemlja je za črešnjo najboljša.

Višnja potrebuje bolj močno zemljo kakor črešnja; najbolj se ji prilega kremenasta zemlja.

Češplja rodi največ v dobri, močni, nekoliko vlažni zemlji. Najbolj ji ugaja kremeneno apnena ilovnata zemlja in solučna lega, ker le v taki legi obrodi sladek sad, kateri ne gnije tako lahko na drevesu, kakor v mokrih in senčnih krajih. Pazi naj se, da se ne vsadi češpelj v taki lege, kjer razsaja severni in vzhodni veter, ker ta dva češpljev cvet osmulita.

Breskve in marelice uspevajo dobro povsod, kjer rodi vinska trta. Za nje najboljša je lahka, globoka, gorka, močna in dobro obdelana zemlja.

Nešplje in kutne uspevajo dobro v toplem podnebju in v močni globoki zemlji, uspevajo pa sploh povsod, kjer dobro uspeva hruška.

Pritličnim drevesom ali pritlikavcem, kakor hruški, cepljeni na kutino, jablani na paradižnik (*Pirus Malus paradisiaca*) ali pa na doucin (*Pyrus Malus praecox*), češnji in višnji na rešeljiko itd., ugaja le dobra vrtna zemlja. Krog teh poslednjih pa ne sme rasti trava, zato je najboljše, če se vsade na zelenjadne lešice.

Preden se neizkušen sadjerejec odloči za sajenje tega ali onega sadnega plemena, pogleda naj natančno sadno drevje, ki raste na zemljišču, kamor namerava sadno drevje saditi. Če pa na tem zemljišču sadnih dreves ni, izkoplje naj na raznih krajih zemljišča 50—100 cm globoke in 1 m široke jame ter naj se prepriča, kakšna je zemlja in šele potem, ko se je o tem prepričal, naj vsadi to ali ono sadno pleme.

Sadimo čebulo!

Akoravno se porabi pri nas na Goriškem prav mnogo čebule in dasiravno se najde mnogo primerne zemlje za pridelovanje iste bodisi na polju, posebno pa po vrtih, kljub temu temu jo pridela malokateri kmetovalec toliko, kolikor jo doma porabi. Čebula daje prav lepe dohodke in marsikatera druga povrtnina ne donaša toliko kakor čebula. Koliko novcev potrosi marsikatera gospodinja za čebulo, ki je takorekoč druga zabela, in vsi ti novci potujejo v tujino, namesto da bi ostali v naši deželi. Kjerkoli se najde za pridelovanje čebule primerna zemlja, povsod tam bi se morala pridelovati čebula vsaj za domačo potrebo. Sicer nismo v teh krajih niti vajeni na pridelovanje čebule, ali malokatera povrtnina nam provzroča tako malo dela, kakor ravno čebula.

Čebule je več vrst in sicer po obliki: ploščata, okroglasta in hruški podobna. Po zunanji barvi razločujemo: belo in raznobarvno čebulo. Po času, ob katerem se čebulo seje, razločujemo: jesensko (ta je navadno bela) in zimsko čebulo (poslednja je večinoma barvana). Jesenska čebula se seje septembra in presaja potem februarja in marca, zimska čebula pa se seje januarja in februarja in presaja potem maja.

Čebuli ugaja najbolj lahka, bolj peščena in globoko prerahljana zemlja. Kdor namerava posejati čebulo spomladi, naj zemljo, v katero bo čebulo presajal, ako je le mogoče, že jeseni prekopa. Čebuli se ne sme pognojiti z nerazkrojenim, ampak z dobro razkrojenim hlevskim gnojem ali pa z dobro udelanim kompostom. Izmed umetnih gnojil hasne čebuli najbolj kaljevnato gnojilo. Po tem gnojilu postane namreč čebula prav debela.

Razun s hlevskim gnojem ali kompostom naj se pognoji čebuli tudi z umetnimi gnojili. Za vsakih 100 štirjaških metrov naj se vzame po 5 kg superfosfata, 5 kg kajnita in 1 kg čilskega solitra. Superfosfat in kajnit se pred prekopavanjem raztrosi po vrhu in nato zemljišče prekoplje. Čilski solitar naj se pa pozneje kar povrhu raztrosi in sicer v dveh obrokih. S čilskim solitrom naj se pa pognoji le taki čebuli, ki se jo hoče hraniti čez zimo. Z gnojnico in straniščno pa naj se čebuli ne zaliva, ker taka čebula rada gnije.

Čebulino seme naj se ne seje na stalno mesto, ampak poseje naj se na posebne lešice. Ko so sajenice kake 4—5 prstov visoke, presade naj se drugam. Seme se poseje kar po vrhu dobro prerahljane in poravnane lešice in potrosi po njem nato prst na debelo rahlo in drobno zemljo. Po dovršeni setvi naj se pokrije lešice z jelovim vejevjem. Kakor hitro pa je seme prodrlo iz tal, naj se vejevje takoj odstrani.

Če se seje zgodnja ali pozna čebula v jeseni, pokrijejo naj se lešice po končani setvi s suhim listjem ali pa s slamo, da ostane zemlja dalj časa vlažna in da se obvaruje setev pred mrazom.

Ko se hoče sajenice presaditi, privzdignejo naj se sajenice s sadilnim klinom iz tal in posade potem na stalno mesto tako, da bo vrsta od druge v razdalji 20—25 cm, sajenica od druge pa po 10—15 cm. Čebula se mora poleti večkrat opleti in o suši zalivati. Štirnajst dni ali 3 tedne prej, nego čebula dozori, naj se z zalivanjem preneha,

Ko čebula doraste in začno listi rumeneti, pomandra naj se čebuli liste. Vzemejo naj se toraj grablje in z njimi naj se listi potlačijo k tlam. To pripomore, da čebula zdebeli. Ko se listi posuše, naj se čebula izkoplje, देने na solnce in razširi da se osuši. Če nastopi deževje, naj se razgrne ali razširi na

zračnem prostoru pod kako streho. Ko se čebula osuši, razvrsti naj se po debelosti, splete v kite in spravi na podstrešje.

Kdor hoče pridelati seme, izbere naj debelejše čebule in vsadi jih februarja ali marca na razdaljo 25 cm v kvadratu in sicer tako, da bo gledal čebulni vrat iz tal. Semenske rastline je treba večkrat opleti, pristaviti jim tenke količe in k tem privezati semenska stebela, da se ne prelomijo. Ko seme v kapicah počrni, se stebela požanjejo in razširijo v suhem prostoru, da se glavice posuše. Kedar so glavice suhe, se seme omlati ali izžme, očisti in spravi. Najboljše se ohrani čebulino seme v kositarnih škatljah.

Kako vpliva žveplo na rujava vina.

Uzrok rujavenju so glivice (bakterije), ki so prišle potom gnilega grozdja v mošt in pozneje v vino.

To kvasilo „oksidaza“ imenovano, ki posebno hlastno vsrkava kisik, vpliva na barvo in tudi na okus vina.

Da tako bolno vino ozdravimo, je neobhodno potrebno, da one male stvarce zamorimo, da jih uničimo in potem spravimo potom čistil iz vina.

Glivice se uničijo z žveplenim dimom. Žveplen dim, ki je žveplena sokislina, (kemični znak za ta dim je $S O_2$) zamori vsa živa bitja in to so te glivice ki so neskončno majhne in neznatne.

Ta dim moramo spraviti v sod, predno ga polnimo z vinom. Če pa že imamo napolnjen sod in vino ni na drožjeh, pa nam vino rujavi, je izborno in imenitno sredstvo proti rujavenju natronovbisulfit (kemični znak $Na H S O_3$). Ta prah je žveplene sokislina nasičen natrijev vodik. Tega praha nasujemo po (5 gr za vsak hektoliter) v steklenico, nanj nalijemo nekoliko vode — vina ne — steklenico zamašimo in malo pokotamo, da se oni prah stopi, nato vlijemo na vehi v vino, in vino v sodu s kakim čistim drogom premešamo. Natrijum se spoji z vinsko kislino, ki je v vinu, a žveplena sokislina postane prosta in učinkuje kot žveplen dim.

Žveplena sokislina pa nima samo lastnosti, da mori glivice, ona vino tudi razbarva. Zlasti se to pozna pri črnem vinu. Črno vino se sme vsled tega prav malo žveplati, ker drugače je ob barvo in tako zgubi vrednost. Tudi natronovega bisulfita se sme rabiti le prav male količine.

Vino, ki je močno rumeno ali celo ruso, postane po žvepleni sokislini bledejša, in to je velike važnosti.

Da bi pa žveplena sokislina v žveplenem dimu ali natronov bisulfit vino čistila, ni res. Res pa je, da to pospešujeta. Kdor hoče vino čistiti, mora rabiti druge pripomočke, kakor filtro, želatino, beljak od jajc, špansko zemljo itd. Najboljše sredstvo je filtra.

Nekateri mislijo, da, če dodajo vinu alkohola da vino potem ne rujavi. Ravno tako! Tudi če se vino samo čisti, potem še rjavi. Ne alkohol, pa tudi ne čistila ne uničijo glivic v vinu. Edino žveplena sokislina zabrani rujavenje in razne bolezni, ki se porajajo v vinu.

Zato previdno postopati in žveplati, da se ne boste kesali, ko bo že prepozno.

F. M.

Zakaj postane govedo vampasto ?

Ko se začne pokladati kravam trava, seno v kratkem poide in treba je seči včasih še celo po starem senu, da se ga med travo pomeša. Tudi še neodstavljen teleta se na mleku prikrajša in jim poklada potem travo. Vsak živinorejec skuša dobiti po leti od krav kolikor mogoče veliko mleka, zato pa ga utrga, ako je le mogoče, teletom. Da bi teleta vsled tega preveč ne shujšala, poklada jim mnogo trave. Dopada se mu sicer, ko vidi kako hlastno tele travo požira, a se niti ne spomni, da bi dal teletam vsaj nekoliko oblode, napravljene iz ovsene ali pa lanene moke ali sploh nekoliko druge bolj tečne klaje.

Vampasta postanejo taka teleta, ki pridejo po novem letu na svet in ki jih držimo pozneje v hlevu, vampasto pa ne postane tele, ako je potem, ko smo ga odstavili, že precej časa

žrlo seno, posebno pa ob koncu zime, in gre potem na pašo. Ako se prvim, mnogo mleka ukrati in poklada potem izključno le trava, posebno pa še trda in morda celo mokra trava pa nič tečne klaje in se jih drži le v hlevu, postanejo na vsak način vampasta ali trebušasta.

Vampastemu teletu se navadno hrbtenica zlekne in rebra vpadejo, kajti ogromna množina neprebavljene in težke klaje vleče hrbtenico k tlom. Takemu teletu dlaka strči ali se ježi, život se pretegne, žival je omuljena in mršava. Čeprav se poklada teletu trave v obilici, taka krma ne zaleže, ker ni dovolj tečna, zato pa žival le životari in iz takega teleta ne postane nikdar lepa živina.

Teleta, ki so na paši, žro sicer tudi le travo, a bila so, preden so šla na paso, pravilno odstavljena. Teleta, ki so na paši, žro le kratko, lahko prebavljivo travo in še to polagoma in v mali množini. Kdor ne more spuščati poleti telet na pašo, napaja naj jih dobro z mlekom in ko jih hoče odstaviti, napravi naj oblodo iz ovsene ali pa lanene moke in naj je mleku prilije. Priuči naj teleta polagoma tudi na zdrobljen, suh oves. Sena jim daj sicer mnogo, kajti ni se bati, da bi se tele preobjedlo. Seno bodi dobro in tečno, a poklada naj se v malih množinah, pa večkrat. Vsak živinorejec naj poskrbi že med letom, da bo imel v shrambi starega sena dovolj za celo poletje. Če je zunaj toplo in preveč ne dežuje ter niso muhe in brenclji preveč nadležni, goni naj se teleta na pašo. Ako je pašnik dobro ograjen in so noči gorke, naj ostanejo teleta tudi ponoči na prostem. Na pašniku trava in zrak teletu ne škodujeta, pač pa v hlevu.

Schw. land. Zeitsch.

Kako dolgo se sme brejo kravo molzti?

Jako napačno je, ako se brejo kravo molze, dokler ne stori, kajti pri tem trpi tele in krava. Teletu primanjkuje hrane, krava oslabi in daje po otelitvi le malo mleka, ker se vime ni odpočilo. Na vsak način je dobro za kravo in tele, ako krava

prepusti dva do tri mesece preden stori. Dobre mlekarice in posebno take, ki se dobro krmijo, pa ne prepuste zlepa, zato mora skušati živinorejec sam, da krava mleko ustavi. Kdor ima takšno kravo v hlevu, pa ne sme skušati ustaviti mleka s tem, da bi kravo kar napol pomolzel, ampak naj kravo, ko jo molze, vsakrat do čistega pomolze. Da se pa mleko kravi ustavi, naj se presledke med eno in drugo molžo polagoma zdaljša. To se pa doseže, če se kakih 10—12 tednov, predno stori, kravo le dvakrat namesto trikrat na dan pomolze. Osem dni kasneje, naj se jo molze le po enkrat na dan in sicer čim bolj se mleko suši, v tem večjih presledkih, morda celo vsakih 36 ur enkrat. Če se dobri mlekarici na ta način mleko ustavi, se ni bati, da bi oslabela ali celo zbolela, ampak to bo koristilo kravi, teletu in živinorejcu samemu. V takem slučaju bo ne le tele krepkejše razvito, ampak bo imela tudi krava po otelitvi gotovo mnogo več mleka, kakor če bi jo bil molzel do otelitve.

GOSPODARŠKE DROBTINICE.

Deset zapovedi za kmetovalce! 1. Krmí redno; drži se točno vedno istega časa in pokladaj vedno enako veliko krme. 2. Napajaj redno in zadostno; voda naj ne bo pretopla, pa tudi ne premrzla. Vročá živina ne sme piti vode. 3. Nikoli ne preobkladaj živine z delom. 4. Ne pokladaj nikoli plesnivega ali onesnaženega sena in slame. 5. Izkušaj strupene in škodljive rastline po travnikih in pašnikih kolikor moreš uničiti. 6. Varuj živino po možnosti pred solnčno vročino, pa tudi pred dežjem; ne puščaj je ležeče na mrzlem ali mokrem tlaku. 7. Prehod od ene krme k drugi izvrši počasi. 8. Povsod zahtevaj kar največjo čistost, ker snaga je prvi in glavni pogoj, da je živina zdrava. 9. Skrbi, da bo zrak v hlevu čist in svež, a varuj živino pred prepihom. 10. Vedno pazi na posle, da dajo živini vsaj enkrat na teden med krmo edino krmilo in varstveno sredstvo, namreč **M a s t i n a**, in ne dovoli jim, da delajo po svoji glavi.*)

*) Na zahtevo dobi vsakdo teh 10 zapovedi brezplačno in poštnine prosto od „Lekarne Trnkóczy“ v Ljubljani.

Gnoj za vinograde. Za vinograd s težko, mrzlo zemljo najprikladnejši gnoj je uležan hlevski gnoj. Ta gnoj imm namreč v sebi ne le vse one snovi, ki jih trta potrebuje v živež, ampak se nahaja v njem tudi taka tvar, ki se razkrojuje in s tem zemljo rahlja in ogreje. Kdor nima dovolj hlevskega gnoja ali pa če je zemlja pusta, pomaga naj si z umetnimi gnojili in sicer z dušičnatimi, kakor n. pr. z amonijevimi sulfatom, s čilskim solitrom, s kalijevnatimi, kakor so: lesni pepel, stasfurtske soli in klorov kalij, in s fosfornatimi, kakor s Tomaževo žlindro in superfosfatom.

Na kakšno razdalje je saditi sadno drevje? Jablane in hruške naj se vsade na vrtu po 8, v sadovnjakih, na polju, ob cestah in po travnikih po 10 m narazen. Češnjke po 8—10 m. Češplje in slive po 6 m. Orehe po 15—20 m.

Da preženeš iz grahovega semena graharja ali kukca, ne da bi zrnje pokvaril, bodisi da ga hočeš porabiti v kuhinji ali pa za setev, deni grah v kakšno posodo in nalij nanj vode. Na grah pa moraš naliti toliko vode, da bo stala nad njim za ped visoko. Če naliješ na grah vodo in en dan počakaš, najdeš naslednjega dne vse graharje na vodi. Ako hočeš pa graharje umoriti in grah nato porabiti za setev, vrzi v vodo, katero si nanj nalil, nekoliko lesnega pepela, železnega vitrijola in kuhinjske soli. Na vsakih 5 kg zrnja vzemi po 15 gramov železnega vitrijola, pest pepela in pest navadne soli. Ako grah, s katerim si tako ravnal, ne poseješ takoj, odcedi vodo polagoma in razširi grah na tenko, da se osuši.

S čim je pognojiti stročnicam in okopavinam? Da metuljnici, kakor na pr. grah in fižol, ako se jima pognoji s kalijevnatim in fosfornatim gnojilom, čvrsto raste in mnogo obrodita, je znano večinoma vsakemu. Da pa čvrsto rasto tudi druge metuljnice že po fosfornatih gnojilih samih, o tem se lahko vsakdo sam prepriča. V to svrho naj raztrosi po travniku le Tomaževo žlindro in opazil bo, da se pojavi na njem vse polno detelje in grašice. Kdor hoče toraj, da bodo grah, fižol, detelja itd. čvrsto rastli, naj močno guoji s Tomaževo žlindro. Če kdo želi, da bo hlevski gnoj pri okopavinah boljše učinkoval, naj tudi tem močno pognoji s Tomaževo žlindro.

POROČILA.

Kmetijski shod. V gradu na Dobrovem v Brdih se je vršil dne 13. t. m. javen shod, katerega namen je bil protestirati proti uvedbi novega in splošnega davka na vino.

Shod je otvoril in vodil predsednik „Gor. kmet. društva“ g. Anton Jakončič.

Grajska veža, ki je zelo velika, je bila skoraj nattačena z udeleženci.

Po običajnem pozdravu je dal predsednik besedo potovalnemu učitelju g. E. Klavžarju. Slednji je govoril o napakah briske živinoreje in o tem, kako naj se napravijo in urede hlevi in gnojniki. Govoril je na kratko o umetnih gnojilih. Nekateri udeleženci so naprosili o ti priliki g. učitelja, naj bi jim prekrbel od c. kr. kmet-kem. poskuševališča v Gorici nekatera umetna gnojila brezplačno. Nato se je priglāsence za umetna gnojila zabiležilo, ter se jih naznani poskuševališču.

Končno je predsednik opisal nesrečo, ki preti briskim vinogradnikom vsled nameravanega splošnega vinskega davka. Omenjal je nadalje vse, s čimur se mora naš vinorejec boriti in nato prečital resolucijo zoper uvedbo novega in splošnega davka na vino.

Prečitana resolucija je bila z navdušenjem soglasno sprejeta.

Izvoz primorskih vin v daljne kraje. V nedeljo 27. t. m. se je vršila pri tržaškem trgovskem muzeju enketa za izvoz naših vin v prekomorske dežele.

Na dnevnem redu so bile naslednje točke: 1. Pozdrav predsednika enkete. 2. Poročilo ravnateljstva trž. trg. muzeja. 3. Poročilo ravnatelja Bolleta o tem, ali bo možno pošiljati naša vina v daljne kraje in kaj naj se vse ukrene v to svrhu. 4. Volitev komisije za pokušujo onih vin, ki so jih poslali muzeju razni avstro-ogrski konzulati. 5. Resolucije k 2. in 3. točki dnevnega reda. 6. Izvolitev splošnega primorskega odseka, da ukrene vse potrebno za izvoz naših in istrskih vin v daljne kraje.

(Za prihodnjo številko nam je obljubljen obširnejše poročilo o ti enketi).

Kmetijski shod. „Goriško kmetijsko društvo“ je priredilo v nedeljo dne 20, t. m. v Podmelcu kmetijski shod v svrhu ustanovitve svoje podružnice istotam. Shoda se je udeležilo

radi slabega vremena le kakih 30 kmetovalcev. Zbrani so bili vsi za to, da naj se ustanovi kmetijska podružnica in izvolili so v to svrhu pripravljavni odbor, v katerega so bili izvoljeni naslednji gg. in sicer: predsednikom Ivan Kuštrin h. št. 37 iz Rakovca, odbornikom: Josip Murovec h. št. 46 in Josip Kuštrin h. št. 36, oba iz Podmelca.

Shodu je predsedoval društveni tajnik g. Fr. Kocjančič.

Po volitvi je predaval V. Dominko, ravnatelj v p., o izbiranju in spodrejanju govede, o krmenju iste itd. Ker je bila udeležba vsled slabega vremena prepričala, a se je kazalo splošno zanimanje za pouk in napredek v kmetijstvu, zato se je sklenilo naprositi „Gor. kmet društvo“, naj bi priredilo o priliki ustanovitve kmetijske podružnice obširnejše predavanje o živinoreji, mlekarkstvu in sadjereji.

Tarifa za preiskovanje vin, določenih za izvoz v Nemčijo. Dne 22. decembra 1909 je izdalo c. kr. poljedelsko ministstvo odlok, tičoč se tarife za preiskovanje vin, ki so namenjena za izvoz v Nemčijo. Od 1. januarja do 30. junija 1910 se plača namreč pri poskuševališčih in sicer če je vina 7 hl, 7 K, nad 7 do 74 hl, 12 K in nad 74 hl, 20 K za preiskovanje.

Št. II—A2|1—10.

Razglas

zastran nakupovanja deželnih žrebcev zasebne prireje.

C. kr. ministstvo za poljedelstvo vabi vse konjerejce in posestnike konj, da naznanijo svoje žrebce, ki jih imajo na prodaj, najkasneje do zvršetka meseca aprila t. l. pismeno in neposredno c. kr. ministrstvu za poljedelstvo.

Natančnejše pogoje poizvedo lahko prodajalci pri pristojnih okrajnih glavarstvih, c. kr. namestništvenem svetniku v Trstu, pri pristojnem mestnem magistratu in tudi pri c. kr. namestništvu.

Trst, dne 18. januarja 1910.

Za c. kr. namestnika:

Schaffgotsch l. r.

